

A IX. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus rezümékötete
Miskolc, Miskolci Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, 2026.
ISBN 978-963-358-448-4

21. szimpózium

Nyelv és identitás

Szervezés: Sándor Klára
Tudományterület: nyelvtudomány

TRANSLINGUAL TRAJECTORIES AND THE LITERARY FIELD: TOWARD A TRANSCULTURAL SOCIOLOGY OF HUNGARIAN DIASPORIC LITERATURE

Nicolò Dal Bello

Università per Stranieri di Perugia

The question of what it means to write in a language rather than from one has become a productive site of inquiry in contemporary literary studies. Translingualism, understood not only as the biographical fact of language shift but as a historically situated literary practice, unsettles the traditional alignment of language, nation, and literary tradition on which both comparative literature and area studies have long relied.

Drawing on translingual theory, linguistic-ideology criticism, and recent sociolinguistic work on the anthropological and sociological dimensions of language choice, this contribution develops a comparative framework for studying authors associated with Hungarian culture who write in other languages. It focuses in particular on Hungarian–Italian writers such as Giorgio Pressburger and Edith Bruck. Their trajectories suggest that a shift in literary language should be regarded not only as a biographical episode, but as a site of cultural, ideological, and aesthetic negotiation shaped by specific Central European conditions: displacement, minority experience, unequal distributions of linguistic capital, and the entanglement of linguistic and political borders.

Attending to Hungarian–Italian translingual writing enables Hungarian Studies to extend its field of inquiry beyond texts written in Hungarian, generating new comparative perspectives on multilingual, transnational, and socially differentiated literary formations.

IDENTITÁS, IRODALOM ÉS TÖRTÉNELEM (BALÁZS ATTILA ÉS FENYVESI OTTÓ SZÉPIRODALMI IRODALOMTÖRTÉNET-ÍRÁSAI)

Bencsik Orsolya

Szegedi Tudományegyetem

Balázs Attila és Fenyvesi Ottó vajdasági magyar írók, az 1992-ben létrejött, veszprémi Ex Symposion folyóirat alapító szerkesztői még a kilencvenes évek délszláv háborúinak az idején hagyták el szülőföldjüket. A Vajdasághoz, tágabban az egykori Jugoszláviához, a délszláv–magyar szellemi, multikulturális miliőhöz, társadalmi és történelmi-politikai térhez vagy a délszláv háborús traumához fűződő viszony (emlék és jelenvalóság) végig tematizálódik mindkét szerző életművében, mind irodalmi, mind képi világukban nyomot hagy az emigráció élménye. Ennek következtében a Magyarországra való áttelepülésük után született műveik folyamatosan visszanyúlnak a vajdasági gyökereikhez és újrakonstruálják az otthon, a haza képzetét. A távolság nyújtotta reflexió a világ és a szubjektum újraértelmezésének termékeny módozatait kínálja fel, lehetőséget teremt az énről, az identitásról, a történelemről, az irodalomról, sőt a kánonról való elmélkedésre, s intenzíven fejeződik ki az alkotásban.

Előadásunkban Fenyvesi Ottó és Balázs Attila olyan, a 2024-es évben megjelent köteteit (Balázs Attila: A déli végekről; Fenyvesi Ottó: Halott vajdaságiakat olvasva) vesszük górcső alá, melyek anyagának jelentős része az Ex Symposion hasábjain jelent meg először, s maguk a kötetek koncepciója a szerzőkben kb. harminc évvel ezelőtt, azaz már emigrációjuk, egyben a veszprémi folyóirat kezdeti időszakában fogalmazódott meg. Mindkét mű olyan szépirodalmi vállalkozás, mely architextusának Bori Imre újvidéki irodalomtörténész, egykori egyetemi tanáruk egyedülálló, egyfajta bibliaként, szakrális szöveggént is értelmezhető irodalomtörténeti munkája, A jugoszláviai magyar irodalom története tekinthető. Mind a Halott vajdaságiakat olvasva, mind A déli végekről alaptémája a Vajdaság, a vajdasági kultúra, irodalom és történelem, valamint az általa megképződő kulturális identitások és kisebbségi sorsok (sorsesemények), életművek, lehetőségek. Élet és irodalom – Fenyvesi esetében mindez a halál felől olvasva interpretálódik.

A művekben reprezentált irodalom és katalizmákkal terhes történelem, valamint tény és fikció viszonyának tárgyalása során elsődlegesen a posztmodern történetírás, valamint a posztkolonializmus teoretikusainak (pl. Hayden White, Frank Ankersmit, Homi K. Bhabha stb.) főbb meglátásaira hagyatkozunk. De kitekintünk Balázs Attila és Fenyvesi Ottó írói módszerének avantgárd és posztmodern sajátosságaira, a kötetek Amerika-motívumára mint az idegen, a más perspektívában történő önmegértés alakzatára és nem utolsósorban azokra a kánonalkotó, határátlépő, tabusértő gesztusokra, melyek során egy olyan imaginárius/virtuális könyvtárként vagy éppen a „holtak enciklopédiájaként” felfogott haza megteremtődésének lehetünk szemtanúi, mely hazában a hontalan emigráns végül – az irodalom által – otthonra lelhet.

AZ EMBERISÉG ŐSNYELVE**Sándor Klára**

Szegedi Tudományegyetem

Előadásomban azzal foglalkozom, milyen identitáskonstrukciók épülnek arra a nézetre, hogy a magyar nyelv az emberiség első nyelve; melyek az erről szóló legismertebb teóriák, s hogyan válik a nyelv története az ezoterikus magyarságtudat – vagy etnovallás – egyik alappillérvé.

A MAGYAR NYELV ROKONSÁGÁNAK KÉRDÉSE A 18. SZÁZADI GÖTTINGENBEN**Ecsegi Erik**

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

A történeti összehasonlító nyelvészet kialakulása három eszmetörténeti irányzat paradigmatisztikus vonásait viselheti magán: felvilágosodás, romantika és pozitivizmus. A bibliai alapú nyelvrokonítás után Sajnovics János 1770-es Demonstratio... című munkájában állapítja meg, hogy a magyar és a lapp nyelv „azonos”, amely inkább erős hasonlóságként értelmezhető. Göttingenben ekkor évtizedek óta folyt tudományos vita a magyar és a lapp-finn nyelvek rokonságáról. Hell Miksa ezért vitte magával Sajnovics Jánost Lappföldre, hogy megbizonyosodjon az Európa-szerte elterjedt vélemény helyességéről. Előadásomban a Göttingenben megjelenő 18. századi tudomány szemléletet, és a magyar nyelv eredetének kutatásában betöltött tudománytörténeti szerepét mutatom be. A magyar nyelv eredete témakör tudománytörténetének több alakja is kötődik az egyetemhez. Gyarmathi Sámuel például göttingeni tartózkodása alatt fordul a magyar nyelv rokonságának tudományos vizsgálata felé.

MIRŐL BESZÉLNEK A MAGYAROK?**Kónya Orsolya**

Szegedi Tudományegyetem

Az előadás a magyar identitás hétköznapi nyelvi megnyilvánulásairól szól. Egy nagyobb, átfogó kutatás részeként a digitális tér nyilvános tartalmainak elemzésére alapuló vizsgálat azt a kérdést járja körül, milyen gyakran említene a magyar nyelvű internet felhasználók egyes magyarsággal kapcsolatba hozható eseményeket, fogalmakat, személyiségeket, és megkísérli azt is feltárni, milyen érzelmek fűzik őket az említett tartalmakhoz. Az előadás kitér a korábbi kapcsolódó vizsgálatokra és a vizsgálat során alkalmazott módszer (Social Listening) bemutatására is.

MAGYAR MÍTOSZOK A VIDEÓJÁTÉKOK VILÁGÁBAN

Szabó Rózsa

Szegedi Tudományegyetem

A videójátékokban gyakran fordulnak elő magyar nevek, kifejezések, azonban sok esetben ennél nagyobb szerepet nem kapnak a magyar folklór elemei. Ebben az előadásban megvizsgálom néhány játékot és bemutatom, hogy a magyar mítoszok, népmesék és folklór elemei milyen mélységekben jelennek meg.

CULTURAL AND LANGUAGE STEREOTYPES IN THE ATTITUDES OF ADOLESCENTS TOWARDS HUNGARIANS AND THE HUNGARIAN LANGUAGE

Sandra Buljanović Simonović

Belgrade University

The presentation tends to show the attitudes of the young population in Serbia towards Hungarians and the Hungarian language and culture. Quantitative research is conducted on the basis of a questionnaire distributed among students of the Faculty of Philology in Belgrade, as well as among high school students

AZ INTERKULTURÁLIS ÉRZÉKENYSÉG VIZSGÁLATA: NYELV ÉS IDENTITÁS A MULTIKULTURÁLIS NEVELÉSBEN

Kovács Patrícia

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

Előadásom az inkluzív nevelés egyik fontos területével, a multikulturális neveléssel foglalkozik: célja a szlovákiai magyar alapiskolák tanulóinak interkulturális érzékenységének vizsgálata. Ennek eszközeként egy országos kérdőíves felmérést végeztem el, melynek célcsoportját a szlovákiai magyar tanítási nyelvű alapiskolák alsó tagozatos, harmadikos tanulói képzik, az adatgyűjtésben 431 tanuló vett részt. A felmérés célja a gyermekek kulturális sokszínűséghez való viszonyulásának, a környezetükben megjelenő kulturális különbségek érzékelésének, valamint interperszonális kompetenciáinak feltérképezése.

A vizsgálat a nyelv és identitás összefüggésében is értelmezi az interkulturális érzékenység kérdését – előadásomban ezeknek az eredményeknek az ismertetésére fókuszálok. A szlovákiai magyar tanulók többnyelvű, kulturálisan összetett környezetben szocializálódnak, amelyben az anyanyelv és a nyelvi közeg az identitásformálódás meghatározó tényezői. Az előadás arra keres választ, miként kapcsolódik ösz-

sze a kulturális identitás, nyelvi környezet és interkulturális érzékenység az alsó tagozatos tanulók esetében.

A HELYI, REGIONÁLIS ÉS NEMZETI IDENTITÁS NYELVI ESZKÖZEI ÉLETÚTINTERJÚKBAN

Szendi Tünde

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

A kilencvenes években megvalósuló szociológiai kutatások eredményei alapján a Kárpát-medencei magyarok nemzeti identitása főleg kulturális tényezőkre, emocionális és etikai elemekre épült, vagyis összességében kultúrnemzeti identitásnak volt mondható, amelynek legfontosabb meghatározója a nyelv; az utóbbi évek szociológiai és szociolingvisztikai kutatásai pedig ugyanezt az eredményt mutatják. A tanulmány a helyi, regionális és nemzeti identitás megnyilvánulását vizsgálja a magyar nemzetiségű lakosság körében a szlovákiai Vág és a Garam közti régióban készült két életútinterjú szövegében. A következő kérdésekre keresi a választ: 1. Kifejeződik-e a lokális, regionális és nemzeti identitás a biográfiai interjúk szövegeiben? 2. Ha igen, hogyan – milyen tartalmi elemek és milyen nyelvi eszközök által? 3. Mi a kapcsolat az interjúalanyok nyelvváltozata (nyelvjárása) és az identitás kifejeződése között? A fogalmak meghatározása, a korábbi kutatások eredményei és a kutatás módszerének ismertetése után az életútinterjúk szövegeit tartalomelemzéssel vizsgálom meg, az egyes identitáskategóriák kifejeződését, valamint a nyelv(járás) és identitás összefüggéseinek (nyelvi) megnyilvánulásait pedig példákkal illusztrálom.

ANYANYELVI (MAGYAR) SZÖVEGÉRTÉS A KÁRPÁTALJAI MAGYAR ISKOLÁSOK KÖRÉBEN: TÁRSAS NYELVI HATÁSOK EGY TÖBBNYELVŰ OKTATÁSI TÉRBEN

Csernicskó István – Hires-László Kornélia

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem

Az MTA Nemzeti Program keretében működő KOMP (Kompetencia – Oktatás – Mérleg – Perspektíva) alprogram részeként zajló Kárpátaljai Magyar Iskolák Kompetenciavizsgálata (KMIK) a kárpátaljai magyar tananyelvű iskolák tanulóinak kulcskompetenciáiról szolgáltat empirikus, összehasonlítható adatokat. A kutatás a magyarországi Oktatási Hivatal szakmai együttműködésével, az Országos Kompetenciamérés standardizált módszertana alapján valósul meg, így az eredmények a magyarországi adatokkal is összevethetők. A 2024-es mérésben 38 intézmény 1075 tanulója vett részt, 2025-ben pedig további 1019 diák kapcsolódott be. A vizsgálat a matematikai-logikai, az anyanyelvi szövegértési, valamint az ukrán és angol nyelvi kompetenciák mérésére terjedt ki.

Előadásunk középpontjában a magyar szövegértési eredmények állnak. Azt vizsgáljuk, hogyan alakul az anyanyelvi teljesítmény a kárpátaljai magyar iskolások körében, és ebben milyen szerepet játszik a többnyelvű társas nyelvi közeg. Külön figyelmet fordítunk a többségi nyelvi környezet hatására, valamint az angol mint világnyelv növekvő jelenlétére. Feltételezésünk szerint az anyanyelvi kompetencia alakulását nemcsak az iskola oktatási gyakorlata, hanem a mindennapi nyelvi tapasztalatok, a nyelvek eltérő társadalmi presztízse és a tanulók nyelvi környezete is jelentősen befolyásolja.

Az anyanyelvi eredményeket a többi mért terület teljesítményével összevetve értelmezzük, hogy láthatóvá váljon, milyen viszony áll fenn a magyar szövegértés, az ukrán és angol nyelvi kompetenciák, illetve a matematikai-logikai eredmények között. Ezzel nemcsak a tanulói teljesítmények belső összefüggéseire mutatunk rá, hanem arra is, hogy az anyanyelvi szövegértés milyen szerepet tölt be a kisebbségi oktatás egészében.

A kompetenciavizsgálatok ebben az összefüggésben túlmutatnak a pedagógiai mérés szűkebb keretein: egyszerre szolgálnak egyéni és közösségi érdekeket. Egyéni szinten a szövegértési és nyelvi kompetenciák meghatározzák a tanulók továbbtanulási lehetőségeit, társadalmi boldogulását és munkaerőpiaci érvényesülését. Községi szinten pedig azért bírnak kiemelt jelentőséggel, mert a kisebbségi közösség jövője, megmaradása és alkalmazkodóképessége nagymértékben a felnövekvő nemzedék tudásán, nyelvi biztonságán és iskolai eredményességén múlik.

A PROVERBIUMOK HELYE, TANÍTÁSUK CÉLJA A KÖZOKTATÁSBAN

H. Tóth István

Károly Egyetem, Prága

A proverbiumok definiálásának tudománytörténeti kérdésein túl elsősorban a közmondásoknak, szólásoknak és szóláshasonlatoknak a közoktatásban betöltött eddigi és a várható jövőbeni helyéről, a tanításuk céljukról szól példák elemzésével jelen előadás.